

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИ ВИКОНАННІ НИМИ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ЗА КОРДОНОМ

Лисак Я.А.,
ад'юнкт науково-організаційного відділення
Військового інституту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена визначенню правового статусу військовослужбовців Збройних Сил України, що виконують службові обов'язки з підтримання міжнародного миру та безпеки за кордоном та правових гарантій його реалізації. У статті проаналізовано зміст правового статусу військовослужбовців Збройних Сил України, що виконують службові обов'язки з підтримання міжнародного миру та безпеки за кордоном. Автором були проаналізовані норми міжнародних договорів, які регламентують перебування військовослужбовців України за кордоном, а також практики їх реалізації у відносинах України з іншими державами.

Ключові слова: правовий статус військовослужбовців, перебування військовослужбовців за кордоном, правові гарантії реалізації статусу військовослужбовців, які виконують службові обов'язки за кордоном.

Лысак Я.А. / ПРАВОВЫЕ ГАРАНТИИ РЕАЛИЗАЦИИ СТАТУСА ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ПРИ ИСПОЛНЕНИИ ИМИ СЛУЖЕБНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ ЗА ГРАНИЦЕЙ / Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина

Статья посвящена определению правового статуса военнослужащих Вооруженных Сил Украины, которые выполняют служебные обязанности по поддержанию международного мира и безопасности за рубежом, и правовых гарантий его реализации. В статье проанализировано содержание правового статуса военнослужащих Вооруженных Сил Украины, которые выполняют служебные обязанности по поддержанию международного мира и безопасности за рубежом. Автором были проанализированы нормы международных договоров, регламентирующих пребывание военнослужащих Украины за рубежом, а также практики их реализации в отношениях Украины с другими государствами.

Ключевые слова: правовой статус военнослужащих, пребывания военнослужащих за рубежом, правовые гарантии реализации статуса военнослужащих, выполняющих служебные обязанности за рубежом.

Lysak Y.A. / LEGAL GUARANTEES OF STATUS MILITARY PERSONNEL IN CARRYING OUT THEIR DUTIES ABROAD / Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Ukraine

Legal guarantees of implementation of status of military personnel while the performance of their duties abroad.

The paper analyzes the contents of the legal status of the Armed Forces of Ukraine military personnel, which performing the duties of maintaining international peace and security abroad.

The author analyzed the norms of international treaties governing performance of Ukrainian troops duties abroad, as well as the practice of their implementation in Ukraine's relations with other countries.

Also reasonably determine the international legal status of Ukrainian servicemen undergoing military service abroad. Determined that it is a set of specific rights and freedoms, guarantees, obligations and legal liability. It is set by international human rights instruments of universal nature, international treaties of universal, regional and domestic (local) nature, laws of Ukraine and the national legislation of the State in which they are located.

The approach proposed by author made possible to formulate a general definition of «the legal regulation of the overseas staying troops» as the most comprehensive and effective impact of various rules of law on the social relationships that develop during a stay in another country.

The author pays special attention to the classification of the use of the armed forces outside the Ukraine the following types: as part of UN peacekeeping missions; as part of the CIS collective forces, NATO, OSCE peacekeeping; independently in the provision of assistance under international treaties; multinational exercises as part of Rapid Response Force.

Established that the legal basis of stay and legal status of Ukrainian troops and military personnel abroad are governed primarily by norms and principles of international law.

The author notes that the legal guarantees for the implementation status of military personnel in the performance of their duties abroad consist of specific, universal, integrated system of law, which include the following elements: international agreements of different nature, laws of Ukraine and the national law of the State in which military peacekeepers are staying.

Key words: legal status of servicemen, soldiers stay abroad, legal guarantees for the implementation status of military personnel to perform their duties abroad.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження міжнародно-правових проблем, пов'язаних із перебуванням частин зі складу Збройних Сил України за кордоном та визначенням особливостей змісту їх правового статусу, обумовлюється, насамперед, сучасними реаліями геостратегічного статусу України, а також нинішнім станом системи міжнародних відносин і перспективами її вдосконалення. Міжнародне співтовариство вступило в такий період розвитку, який характеризується несподіваним посиленням небезпечної військової нестабільності (яскравим прикладом цього є анексія Криму, події на Сході України за участю Російської Федерації, яка підтримує незаконні дії терористів ЛНР та ДНР), коли ОБСЄ, ООН та їх органи не можуть необхідною мірою забезпечити підтримання міжнародного миру та безпеки, запобігти їх порушенню будь-якими діями держав, що

виходять за рамки загальновизначених принципів і норм міжнародного права.

Політична ситуація у світі останніми роками поставила Україну перед фактом необхідності залучати підрозділи Збройних Сил для виконання операцій з підтримки або примушення до миру, що проводяться різними міжнародними організаціями. Це у свою чергу викликало необхідність розширити перелік підстав для участі українських військовослужбовців у цих операціях. З 1991 року в Україні були розроблені та прийняті закони, на основі яких підрозділи Збройних Сил, відповідно до Конституції України, були використані за межами держави та виконували місії під егідою ООН, НАТО, Співдружності Незалежних Держав (СНД), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Враховуючи об'єктивні фактори, можна прогнозувати подальше розширення співробітництва

у військовій сфері між ЗСУ та збройними силами інших держав на підрунті спільних миротворчих місій. Політичний курс керівництва держави на євроатлантичну інтеграцію, членство в СНД, зобов'язання перед ООН вимагають від України надавати підрозділи Збройних Сил, які здатні виконувати різного типу завдання за межами країни, та мати відповідну правову базу, яка б задовольняла вимогам світового суспільства, стратегічних партнерів України та не суперечила б Конституції України.

Для забезпечення ефективної участі України в системі світової безпеки необхідно привести законодавчу базу України у відповідність до вимог міжнародного права, врахувавши практику держав-учасниць НАТО, СНД, ОБСЄ. А безпосередньо в процесі військової взаємодії між державами-учасницями оборонних союзів та Україною необхідно, в першу чергу, окреслити правові передумови перебування підрозділів на території інших держав

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У дослідженні і публікаціях закордонних та українських авторів окремою проблемою при вивченні питання застосування національних підрозділів збройних сил в операціях з підтримки та примушення до миру (класифікація дається згідно з такими розробленими західними експертами поняттями, як «Peacekeeping» та «Peace enforcement») [5]. Треба зазначити, що вітчизняні науковці вже зробили більш детальне розмежування миротворчих операцій, але воно не виходить за межі даної концепції. Але питання відповідності національного законодавства міжнародним нормам права стосовно юридичних гарантій забезпечення діяльності складу миротворчих контингентів різних міжнародних безпекових організацій не було предметом розгляду українських вчених. Були видані деякі статті російських науковців на дану тему. Так, О.В. Демуренко у статті «Співставлення юридичного оформлення миротворчих контингентів Росії та деяких країн НАТО» [1] наголошує на відсутності чіткого розуміння правового аспекту взаємодії між військовими формуваннями в процесі миротворчої діяльності та відсутності уявлення сторін стосовно специфіки юридичної бази військового співробітництва. В.С. Нестеров у роботі «Міжнародно-правове положення миротворчих сил ООН» [6] говорить про появу нового міжнародно-правового явища, пов'язаного з виникненням особливого статусу миротворчих підрозділів, який не відповідає визначенню комбатантів та не комбатантів, що встановлено відповідними Гаазькими та Женевськими конвенціями, які стосуються права війни. Він також зазначає, що міжнародна практика має новий досвід у проведенні акцій з підтримки або забезпечення миру. Ці акції на сучасному етапі можуть проводитись не лише у вигляді прямої участі (ООН), але й від її імені, наприклад під егідою Організації Північноатлантичного договору (НАТО), що викликає великі протиріччя та різкі заперечення з боку суспільства.

Метою даної статті є аналіз змісту правового статусу військовослужбовців Збройних Сил України, що виконують службові обов'язки з підтримання міжнародного миру та безпеки за кордоном, та правових гарантій його реалізації

Виходячи з даної мети поставлено такі **завдання**:

- дати нормативно-правовий аналіз підстав застосування підрозділів Збройних Сил України за кордоном під час миротворчої діяльності;
- розглянути гарантії реалізації правового статусу військовослужбовців Збройних Сил України, що виконують службові обов'язки за кордоном.

Виклад основного матеріалу. На думку завідувача кафедри міжнародного права Кембриджського університету професора Л. Оппенгейма, «перебування військ однієї держави на території різних суверенних країн у мирний час завжди породжує комплекс складних, різноманітних і

специфічних суспільних відносин і проблем юридичного характеру» [7, с. 175]. Поділяючи позицію вченого, можна зазначити, що до цих проблем, перш за все, можна віднести:

- правові підстави їх перебування на даній території;
- межі й об'єм здійснення юрисдикції щодо персоналу цих військ державами, що їх приймають та посилають;
- особливості їх бойового застосування, функціонування, переміщення, здійснення бойової підготовки;
- умови та порядок користування різними спорудами, засобами і послугами;
- порядок їх матеріального забезпечення і здійснення військовими міждержавних перевезень в інтересах останніх тощо;
- відповідальність таких військ та інші відносини.

Правове регулювання всіх вищеперерахованих проблем здійснюється комплексом принципів і норм, що належать до різних систем права, а саме: до міжнародного права, національних систем права держав, які приймають та посилають війська. При цьому забезпечення узгодженої взаємодії національних систем права досягається за допомогою дотримання принципу верховенства міжнародного права, виходячи з якого і формуються особливості правового статусу таких військ. Специфіка ж регулювання правового статусу іноземних військ, що перебувають на території різних суверенних держав у мирний час, полягає в тому, що в процесі такого регулювання беруть участь норми, які мають різну юридичну природу: походження, силу, захист тощо.

Тому, на нашу думку, якщо давати загальне визначення поняттю «правове регулювання перебування військ за кордоном», то це комплексний найбільш ефективний вплив норм різних систем права на суспільні відносини, що складаються в процесі такого перебування в тій чи іншій державі.

На основі системного аналізу норм міжнародних договорів, які регламентують перебування військовослужбовців України за кордоном, а також практики їх реалізації у відносинах України з іншими державами ми обґрунтували визначення міжнародно-правового статусу українських військовослужбовців, що проходять військову службу за кордоном, а саме: це встановлена міжнародними актами універсального характеру з прав людини, міжнародними договорами універсального, регіонального та місцевого (локального) характеру, законодавством України і національним законодавством держав, на території яких вони перебувають, сукупність специфічних прав і свобод, гарантій, обов'язків та юридичної відповідальності, які:

- реалізуються військовослужбовцями Збройних Сил України як іноземцями у правовідносинах з державними органами, юридичними і фізичними особами країн перебування і третіх країн;

– здійснюються військовослужбовцями Збройних Сил України поряд із правами, обов'язками і свободами, гарантованими їм Конституцією України та іншими актами українського законодавства як громадянам України, з урахуванням можливостей реалізації цих прав, свобод та обов'язків в умовах військової служби, що тягне за собою деякі обмеження військовослужбовців у загальногромадянських правах і свободах, обумовлені особливим характером обов'язків, які виконуються військовослужбовцями зі збройного захисту держави, пов'язаних з необхідністю беззаперечного виконання поставлених завдань у будь-яких умовах, у тому числі із ризиком для життя. Причому дія норм національних систем права узгоджується з принципом верховенства міжнародного права, що забезпечує цілеспрямовану їх взаємодію та взаємовиконання.

Історія існування Збройних Сил України (далі – ЗСУ) за період незалежності надає можливість класифікувати застосування підрозділів ЗС за межами України на такі види:

- у складі миротворчих місій ООН;
- у складі колективних сил з підтримки миру: СНД, НАТО, ОБСЄ;

- самостійно при наданні допомоги за міждержавними договорами;
- проведення багатонаціональних навчань у складі сил швидкого реагування НАТО.

Україна, як член ООН, відповідно до статті 43 Статуту ООН, зобов'язана надавати в розпорядження Ради Безпеки за її вимогою і за особливою домовленістю для підтримки миру та безпеки визначені підрозділи Збройних Сил, допомогу та необхідні засоби обслуговування, включаючи право проходу [15]. При направленні підрозділів ЗСУ у розпорядження військового контингенту ООН Україна керується положеннями Статуту ООН, а порядок надання проходу визначається указами Президента в кожному конкретному випадку за поданням Ради національної безпеки і оборони України (наприклад, таким, як «Про допуск підрозділів військово-транспортної авіації збройних сил ФРН для перельоту через територію України в рамках виконання завдань міжнародними силами допомоги і безпеки в Афганістані») [9]. Основою для прийняття такого рішення повинна бути Резолюція Ради Безпеки ООН. Протириччя при вирішенні питання участі України в операціях, що проводяться під керівництвом регіональних організацій, виникають у зв'язку з тим, що юридично Україна має право залучати свої підрозділи до участі в них на виконання міжнародних угод, так як це було з Угодою між Україною та Державою Кувейт [11]), у той час навіть, коли ця регіональна організація не отримала дозвіл та підтримку від Ради Безпеки ООН. Для того, щоб уникнути двоякості ситуації, необхідно при підписанні ратифікації міждержавних угод обговорювати момент відповідності дій держав при застосуванні військової сили нормам Статуту ООН. Необхідно також враховувати, що сучасні міжнародні відносини визнають легітимність операцій, що проводяться, і без згоди Ради Безпеки ООН, а за домовленістю між сторонами за наявності рекомендацій з боку Генеральної Асамблеї.

Наступним моментом у питанні визначення підстав для перебування ЗСУ за кордоном є визначення виду операцій, до яких будуть залучатися українські військовослужбовці. В цілому під миротворчою діяльністю прийнято розуміти колективні дії міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ та ін.) політичного, економічного, військового та іншого характеру, що проводяться відповідно до норм і принципів міжнародного права. Такі дії спрямовані на вирішення міжнародних суперечок, запобігання і припинення збройних конфліктів переважно мирним способом з метою усунення загрози міжнародному миру і безпеці.

Необхідно розрізняти операції з примусу до миру та операції з підтримання миру. У першому випадку під примусом до миру розуміються колективні дії держав, що вживаються із санкцій Ради Безпеки ООН з метою відновлення миру і безпеки в зоні збройного конфлікту. Такі дії можуть включати: повний або частковий розрив дипломатичних або економічних відносин; блокаду, демонстрації та інші операції повітряних, морських і сухопутних сил. Війська ООН можуть вести бойові дії і, отже, безпосередньо брати участь у збройних конфліктах відповідно до гл. VII Статуту ООН [15]. З точки зору міжнародного права вони розглядаються як комбатанти, тобто учасники бойових дій, і на них не поширюються міжнародно-правові положення Женевських конвенцій 1949 р.

У другому випадку операція з підтримання миру (ОПМ) визначається як сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за цілями, завданнями, місцем і часом дій Колективних сил з підтримки миру і військових спостерігачів у зоні збройного конфлікту, що проводяться відповідно до Мандату, затвердженого Радою Безпеки ООН або іншим органом колективної безпеки. Вони спрямовані на припинення збройного конфлікту, створення умов, що сприяють політичному вирішенню протиріч і виключенню можливості відновлення конфлікту. У цьому випадку

війська ООН не беруть участі в бойових діях. Вони виконують роль нейтрального спостерігача.

Недоторканність персоналу ООН в даний час гарантується Конвенцією про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, 1993 р. [2].

Історично склалося, що міжнародно-правовий статус операцій ООН з підтримання миру регламентується для кожної конкретної миротворчої місії окремо і зазвичай визначається відповідними резолюціями Ради Безпеки ООН, угодами з державами-членами, що виділяють свої контингенти для участі в операціях, та угодами з учасниками конфлікту про правове регулювання умов перебування контингентів ООН на їхній території. У них, як правило, обумовлюється статус миротворців і самої операції, відповідальність за можливі правопорушення, порядок пересування, використання доріг, портів та аеропортів, умови прийому на роботу місцевого персоналу, фінансові питання, система зв'язку і взаємодії тощо.

У випадках проведення операцій з підтримання миру під егідою ООН правовий статус учасників ОПМ закріплюється в міжнародних договорах про статус сил, що укладаються ООН з державами, що надають персонал для цієї операції, а також з державами, в яких проводиться операція, і мандаті, який затверджується Радою Безпеки ООН і державами-членами, що представляють персонал та обладнання для операцій ООН з підтримання миру. Названі типові угоди були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН резолюціями: № А / 45/594 від 9 жовтня 1990 р. на сорок шостій сесії і № А / 46/85 від 23 травня 1991 р. на сорок шостій сесії відповідно.

Угоді про статус сил закріплюються норми, згідно з якими всі члени операції з підтримання миру в різній мірі користуються привілеями та імунітетами, передбаченими Конвенцією про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 13 лютого 1946р. [3]. Так, згідно з Конвенцією персонал ООН не може бути підданий арешту або затриманню, кримінальному або адміністративному переслідуванню за дії, вжиті на виконання своїх обов'язків, відповідно до мандату місії. До основних привілеїв та імунітетів, передбачених Конвенцією, зокрема, належать:

- звільнення від сплати податків на грошове забезпечення і винагороду, які одержуються від Організації Об'єднаних Націй або своєї держави, на будь-який дохід, одержуваний за межами держави, де проводиться операція, а також усіх інших прямих податків;
- ввезення без мита своїх особистих речей у зв'язку з прибуттям на службу в державу, де проводиться операція. На них поширюються закони та правила, що діють у цій державі, регулюючи діяльність митниці і валютні операції в тому, що стосується особистого майна, яке потрібно їм у зв'язку з їх перебуванням у складі військового персоналу;
- при виїзді з держави, де проводиться операція, щодо іноземної валюти дозволяється брати суму, яка згідно з підтвердженням Спеціального представника чи Командувача була отримана у вигляді грошового забезпечення або винагороди від Організації Об'єднаних Націй або своєї держави;
- нерозповсюдження положень чинного паспортного і візового режиму та імміграційного огляду, обмежень на в'їзд до держави, дій яких би то не було приписів, що регламентують перебування іноземних громадян, включаючи реєстрацію, проте вони не вважаються такими, які отримали будь-яке право на постійне або тимчасове проживання в даній державі;
- носіння національної військової форми, а також право мати і носити зброю при виконанні службових обов'язків;
- володіння імунітетом від судової юрисдикції по цивільних справах, якщо це пов'язано з виконанням ними своїх службових обов'язків;

– володіння імунітетом від судової юрисдикції в тому, що стосується усних або письмових заяв і всіх дій, скоєних в офіційній якості, тобто при виконанні своїх обов'язків, який продовжує діяти і після закінчення самої операції;

– потрапляння під виключну юрисдикцію своєї держави в тому, що стосується будь-яких кримінальних злочинів, які можуть бути вчинені ними в державі, де проводиться операція [3].

Як член миротворчих сил ООН, військовослужбовець має статус посередника. Кожен з військовослужбовців ООН має діяти і вести себе як особа, що заслуговує поваги:

– виконувати свої обов'язки в суворій відповідності з інструкціями ООН, а також місцевими законами і правилами, якщо вони визнані ООН;

– при здійсненні будь-яких справ із конфліктуючими сторонами ніколи не давати їм приводу інкримінувати щонебудь ООН;

– бути неупередженим;

– пред'являти документи, паспорт і т.д. за першою вимогою;

– діяти спокійно і холоднокрівно, навіть коли провокують;

– вивчати і поважати місцеві звичаї і звички.

Окремим питанням стоїть застосування військових в операціях з підтримки та примушення до миру на території Співдружності Незалежних Держав. Україна, як член Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД), може бути учасником операцій у рамках так званої регіональної безпеки. Тому питання правового статусу військовослужбовців Збройних Сил України, які можуть бути направлені в такі регіони, як Придністров'я, Грузія або Абхазія, є актуальним.

Правовою основою миротворчої діяльності, здійснюваної в СНД, як і в усьому світі, є Статут ООН. У ст. 51 Статуту ООН визначено, що «... Статут ООН жодною мірою не перешкоджає існуванню регіональних угод або органів для вирішення таких питань, що належать до підтримання міжнародного миру та безпеки, які є придатними для регіональних дій, за умови, що такі угоди або органи та їх діяльність сумісні із цілями і принципами організації» [15]. Відповідно до цього права країни СНД, будучи регіональною організацією, правомочні вживати заходи для підтримки миру в регіоні відповідальності, в тому числі і самостійно, проводити операції з підтримання миру.

У СНД, яка користується правами регіональної організації, вже розроблено та прийнято комплекс документів, що визначають підстави застосування національних збройних сил у миротворчих операціях на території Співдружності. Їх можна поділити на дві основні групи. До першої групи можна віднести прийнятий у 1993 році Статут СНД [13], положення якого визначають порядок вирішення спорів і конфліктів між державами-членами Співдружності. Наступна група документів містить конкретні питання формування та діяльності колективних сил з підтримки миру в СНД (Угода «Про групи військових спостерігачів та Колективні сили з підтримки миру» [14]; протоколи про статус груп військових спостерігачів і колективних сил з підтримки миру в СНД, про тимчасовий порядок формування та застосування груп військових спостерігачів (ГВС) та колективних сил з підтримки миру (КСПМ) у зонах конфліктів між державами та в державах-учасницях СНД та про комплектування, структуру, матеріально-технічне та фінансове забезпечення цих сил). Україна на базі цих документів відряджала військових спостерігачів до Таджикистану (військові спостерігачі – 3 особи, 1994–2000 р.), до Грузії (військові спостерігачі – 5 осіб, 1993 р.), до Придністровського регіону Республіки Молдова (10 військових спостерігачів, 1998 р. [8]).

Правові, організаційні та фінансові засади участі України в міжнародних миротворчих операціях, а також

порядок направлення Україною військового та цивільного персоналу визначається Законом України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» [12]. Цей Закон передбачає право надавати військові підрозділи, ґрунтуючись на положеннях глави VII Статуту ООН, для участі в миротворчих місіях, що проводяться під егідою регіональних організацій, ОБСЄ. Закон обмежує форми діяльності ЗСУ в міжнародних миротворчих операціях, що проводяться під контролем Ради Безпеки ООН. Підрозділи Збройних Сил України при виконанні миротворчих місій можуть бути застосовані для врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів (незалежно від того, чи є цей конфлікт збройним, чи може перейти у фазу збройного протистояння) за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за дотриманням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їхніх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт. Необхідно зазначити, що Закон не дає визначення терміна «операції з підтримки та примушення до миру», як він трактується в Статуті ООН, а обговорює термін «дії та заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН». Визначення миротворчих місій у такій формі обмежує повноваження миротворчого контингенту рішенням Ради Безпеки ООН, що не дозволяє максимально ефективно використати потенціальні можливості миротворчого підрозділу для встановлення миру та в ряді випадків ставить під загрозу життя військовослужбовців миротворчих підрозділів.

Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» [10] практично є доповненням або навіть продовженням Закону України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» [12]. Фактично він дублює попередній Закон, але не обмежує форми та умови застосування підрозділів ЗСУ за межами держави. Якщо до прийняття цього Закону підставою для направлення підрозділів для виконання миротворчих місій була вимога Ради Безпеки ООН або пропозиція України до Ради Безпеки ООН щодо надання військового контингенту, то на даному етапі підставою може бути міжнародний договір. Відмінність цих двох документів полягає в тому, що в останньому не визначено конкретно форми діяльності ЗСУ на території іншої держави, вирішення цього питання покладатиметься на міжнародний договір.

Основною відмінністю між цими Законами є введення в Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» [10] нових завдань, які можуть виконуватися підрозділами ЗСУ, – виконання бойових завдань. Формулювання таких завдань підрозділів дозволяє застосовувати їх у так званих «зонах національних інтересів» – термін, який з'явився останнім часом в міжнародному праві, практику застосування якого ввели США.

В ідеалі необхідно розробити єдиний документ, який об'єднав би в собі всі умови, за якими можливе застосування ЗСУ за межами держави, врахувавши зауваження, які були викладені в даній статті. Межі застосування цих підрозділів при виконанні завдань повинні визначатися на рівні національного законодавства, тому що мандат і директиви об'єднаного командування не завжди чітко визначають повноваження підрозділів та не можуть оперативного реагувати на кардинальні зміни обстановки. Аналіз деяких документів дає право наголошувати на тому, що угоди про статус сил іноді можуть вимагати від військовослужбовців здійснення дій, повноваження на які не надані їм законами України та статутами ЗСУ. Тому доцільно вивчити досвід Сухопутних військ США, в статуті яких внесені

настанови щодо порядку дій в операціях в умовах відсутності війни, які є прямим керівництвом до дій для командирів підрозділів та військовослужбовців. Рекомендовано доопрацювати пакет документів з миротворчої діяльності в рамках СНД для отримання можливості брати участь у вирішенні конфліктних ситуацій не лише на політичному рівні та на рівні військових спостерігачів.

Висновки. У результаті аналізу правових підстав перебування підрозділів Збройних Сил України за кордоном при виконанні службових обов'язків під час миротворчої діяльності ми можемо зробити такі висновки:

– правові гарантії реалізації статусу військовослужбовців при виконанні ними службових обов'язків за кордоном складаються з особливої, універсальної, комплексної системи правових норм, до складу яких входять такі елементи: міжнародні договори різного характеру, законодавство України і національне законодавство держави, на території якої перебувають військовослужбовці-миротворці.

– підстави перебування і правовий статус українських військ та військовослужбовців за кордоном регулюються в першу чергу нормами і принципами міжнародного права. Ці норми і принципи міжнародного права передбачають широкі можливості для застосування як законодавства України, так і законодавства держави, на території якого перебувають миротворці;

– військовослужбовці, що тимчасово перебувають за кордоном, підпорядковуються цивільній та кримінальній юрисдикції держави, що їх приймає. Будь-які відступи від цього принципу вимагають спеціального затвердження державою, що приймає миротворчі війська, у формі міжнародного договору або в будь-якій іншій формі (наприклад, відмова від прав вимагання).

Подальші наукові розвідки цієї проблеми повинні, на нашу думку, торкатися питань відповідальності військовослужбовців при виконанні ними службових обов'язків за кордоном, в миротворчих місцях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демуренко А.В. Сопоставимость юридического оформления миротворческих контингентов России и некоторых стран НАТО// Военное право России. – 2002. – № 3. – С. 37-42.
2. Конвенция о предотвращении и наказании преступлений против лиц, пользующихся международной защитой, в том числе дипломатических агентов/ Принята резолюцией 3166 (XXVIII) Генеральной Ассамблеи ООН от 14 декабря 1973 год. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/int_protected_persons.shtml
3. Конвенция о привилегиях и иммунитетах Объединенных Наций. Принята резолюцией 22 А Генеральной Ассамблеи от 13 февраля 1946 года. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/privileg.shtml
4. Конвенция о привилегиях и иммунитетах Объединенных Наций/ Принята резолюцией 22 А Генеральной Ассамблеи от 13 февраля 1946 года. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/privileg.shtml
5. Кривожица В. Проблеми сучасної миротворчості// Миротворча діяльність України.– К.: Стило, 2002. – С. 97-116.
6. Нестеров В.С. Международно-правовое положение миротворческих сил ООН / <http://www.arhipelag.ru/text/087.htm>.
7. Оппенгейм Л. Международное право: в 2 т. / Ласс Оппенгейм. – М. : Иностранная литература, 1948-1950. – Т. 1. – 1948. – 407 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10. 1998 № 1685. Розпорядження Кабінету Міністрів України від. 14.03. 1999 № 419-р. Спільний наказ Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України від 04.08.1999 № 235/130.
9. Про допуск підрозділів військово-транспортної авіації збройних сил ФРН для перельоту через територію України в рамках виконання завдань міжнародними силами допомоги і безпеки в Афганістані/ Указ Президента України від 15.03.02 № 241/2002. / Офіційний вісник України. – 2002 р. – № 12, стор. 1. – стаття 551. Код акту 21859/2002.
10. Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав: Закон України від 02.03.2000 № 1518 –III. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 19. – Ст.144.
11. Про ратифікацію Угоди (у формі обміну листами) між Україною та Державою Кувейт про надання допомоги 19-и окремим батальйоном радіаційного, хімічного та біологічного захисту Збройних Сил України в захисті цивільного населення Держави Кувейт від наслідків можливого застосування зброї масового ураження на території Держави Кувейт/ Закон України від 20.03.03 № 632-IV. // Офіційний вісник України. – № 12, том 2. – стор. 537. – Ст. 806, код акту 28232/2004.
12. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки/ Закон України від 23.04.1999 № 613– XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 22. – Ст.202.
13. Статут Співдружності Незалежних Держав./ Статут, Міжнародний документ від 22.01.1993. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_033
14. Угода про групи військових спостерігачів і Колективні сили з підтримання миру в Співдружності Незалежних Держав. Дата підписання: 20.03.92 р. Дата набуття чинності 20.03.92 р.
15. Устав Организации Объединенных Наций и Устав Международного Суда Редакция от 16.09.2005, основание 995_e56. – Департамент общественной информации ООН, 2005.